

IAA Luistert

zorg voor de volgende generatie

IAA
Architecten

'IAA Luistert' bijeenkomst

INLEIDING

Met een economische crisis en een onvermijdelijke vergrijzing wordt er een nieuwe creativiteit van mensen gevraagd. Ook architecten zullen een nieuwe richting inslaan om mee te kunnen ontwikkelen met de veranderende vraag. Dit heeft IAA Architecten doen besluiten om een workshop-serie te starten, waarin we in gesprek met gebruikers actuele problemen onderzoeken: **IAA LUISTERT**.

In deze workshops leggen wij bestaande en potentiële situaties voor aan een selecte, maar representatieve groep volwassenen. Aan de hand van deze cases stimuleren we de deelnemers om hun wensen, ideeën en bezwaren kenbaar te maken. Alle commentaar is waardevol voor IAA's ontwerpattitude.

In het najaar van 2013 stond de eerste bijeenkomst in het teken van **zorg** en de **huisvesting van ouderen**. De bevindingen zijn gebundeld in deze brochure.

Geluk zat hem in juiste hulp (thuiswonende zoon). Buurvrouw, wilde zelfstandig blijven wonen. Maakte val, kon niet terug naar woning, moest naar bejaardentehuis. Geen keus waar ze terecht kon. Logeerkamer in Tubbergen, heeft daar veel te lang gezeten. Kwijnende weg door de plek.

Jose:

Moeder thuis overleden. Concessies gedaan voor woongemak. Is beneden gaan slapen. Wilde in eigen buurt blijven. Oom is van eigen woning naar aanleunwoning Glanerbrug gegaan. Aantal keren overgeplaatst door andere zorgbehoefte. Werd steeds slechter, wellicht door verhuizingen. Tante die nog leeft. Woont in een wijk in Boekelo met veel andere oude mensen. Hebben belronde elke ochtend. Eigen voorkeur is ook eigen huisje met belronde. Hoe hou je je eigen identiteit als je zorgafhankelijk bent.

Thijs:

Schoonouders woonden in wijk met vrijstaande huizen in

Groningen. Heeft tot zijn 96ste daar gewoond. Moest uiteindelijk teveel door jongeren gedaan worden (grasmaaien etc.). Wozoco alles op begane grond. Onrust door bewegingen op plein. Daarna ander verpleeghuis, geschakelde bungalows, was stuk rustiger, kleinere afdelingen. Schoonmoeder? In wijk in Hengelo lang thuis kunnen blijven, van trap gevallen, doof, dementerend. Crisisbed Delden, geen privacy, veel mensen aan de wandel. Slaapkamers vaak delen en weinig eigen spullen. Slaapkamers overdag dicht. Geen privacy meer, alleen leven in de woonkamer met 12-15 mensen. Op zoek gegaan naar alternatieven. Bruggerbosch Glanerbrug gekozen, gewacht op plek. Was keuze. Vanwege vrijheid, kleinschaligheid. Geen gemis. Chip in schoenen. Oudere verzorgenden signaleren dat nieuwe instroom personeel andere type mens is. Ouderen natuurlijker, nieuwe generatie, veel met computer. Ander opleidingsniveau. 93-jarige buurtzorg ingekocht en huishoudelijk hulp.

Appartementencomplex. Helling buitendeur, veel drempels, slecht toegankelijk. Technische problemen. Architecten houden te weinig rekening met doelgroep.

Janet:

Schoonouders wonen ernaast en hebben altijd geholpen met de kinderen. Nu ze ouder zijn helpen ze hen. Uiteindelijk schoonmoeder naar verpleeghuis gegaan vanwege continue verzorging. Noaberschap als vanzelfsprekend.

Thijs:

Schoonouders ouderwets tehuis. Partner overlijdt, overlevende moet verhuizen naar eenpersoonskamer.

Joke:

Schoonouders wonen iets verderop. Schoonmoeder 90, kleinschalig huisje. Zelfstandig wonen gaat nog prima. Wil wel in bepaald complex wonen omdat iedereen elkaar kent, wordt veel georganiseerd. Kleinschalig. Gelijkvloers, gras met eigen bloemetjes, rand van dorp met uitzicht over weilanden. Bezig blijven. Wil

nooit op gesloten afdeling komen. Geen eigen kamer, geen privacy. Stoel en kastje.

Renate:

Opa en oma. Weinig ervaring ermee. Rotterdam, opa overleden op zijn 65ste. Oma alles ingepakt om naar bejaardentehuis te gaan 15 hoog Hoogvliet. Kleine kamer, groot raam. Genoot van uitzicht, verrekijker om mensen te bekijken. Na 20 jaar kwam ze op laag 1 tm 5 in verpleegdeel. Flat ernaast, uitzicht weg en lol om te leven verdwenen.

Vergelijkt voor zichzelf met school: als je kind 3 wordt ga je school op tijd uitzoeken. Als je tot het laatst blijft volhouden dat je thuis wilt blijven wonen dan kan je die keus meestal niet meer maken.

Mineke:

Moeder moet naar verpleeghuis. Schrok. Nieuw verpleeghuis, 3 hoog, centrum Rijssen. Beneden bewoners met Parkinson, daarboven pg-afdeling met 8 mensen per vleugel, 2-zijdige bebouwing, grote huiskamer. Dichte gang zonder uitzicht. Doet samen met broer mantelzorg. Moeder vond het wel fijn. Voelt

waarschijnlijk geborgenheid. Nu vereenzaamt ze. Belt elke avond omdat ze geborgenheid mist. Mineke denkt wel dat ze daar op haar plek is en vindt dat dat het belangrijkste is.

Ineke:

Schoonmoeder Bruggerbosch, zat op begane grond en kon naar buiten. Veel familie in de buurt en heeft daar goede tijd gehad. Eigen moeder woont zelfstandig. Thuiszorg en mantelzorg. Ineke is wel bang dat ze een keer valt.

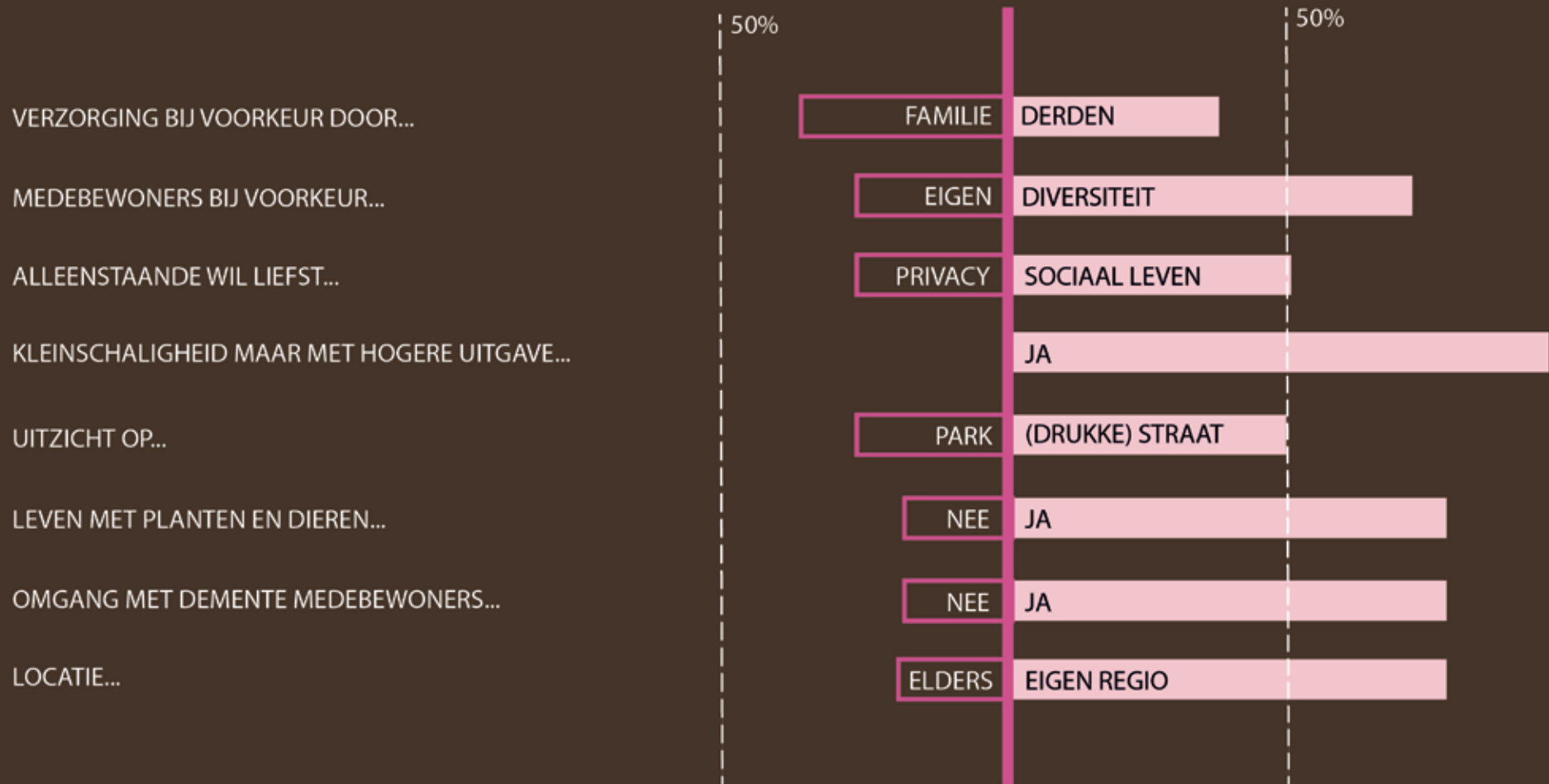
Marijke:

Ouder in Meulenbelt: meerwaarde deuren naar binnentuin altijd open. Vrijheid ervaren. Kon zelf deuren open doen. Had niet door dat toegang tot afdeling gesloten was doordat die verstopt was.

Snezana:

Opvallend; geen allochtonen in verzorgingstehuis. Allochtone familie zorgt meestal voor elkaar. Twente moet iets ontwerpen met meer mogelijkheden voor andere godsdiensten, culturen, gewoonten. Twente heeft

de meeste oudere allochtonen. Cultuurverschil. In Nederland is veel gewerkt aan individualisering, zelfstandigheid etc. Bij allochtonen veel meer een wij-cultuur. Zorg wordt van kleins af aan meegegeven.

Woonvorm:

In tegenstelling tot de 'woonomgeving' (zie hiernaast) lag bij de vraag naar de gewenste woonvorm de voorkeur bij de deelnemers aan 'AA luistert' nadrukkelijk op de middenschaal.

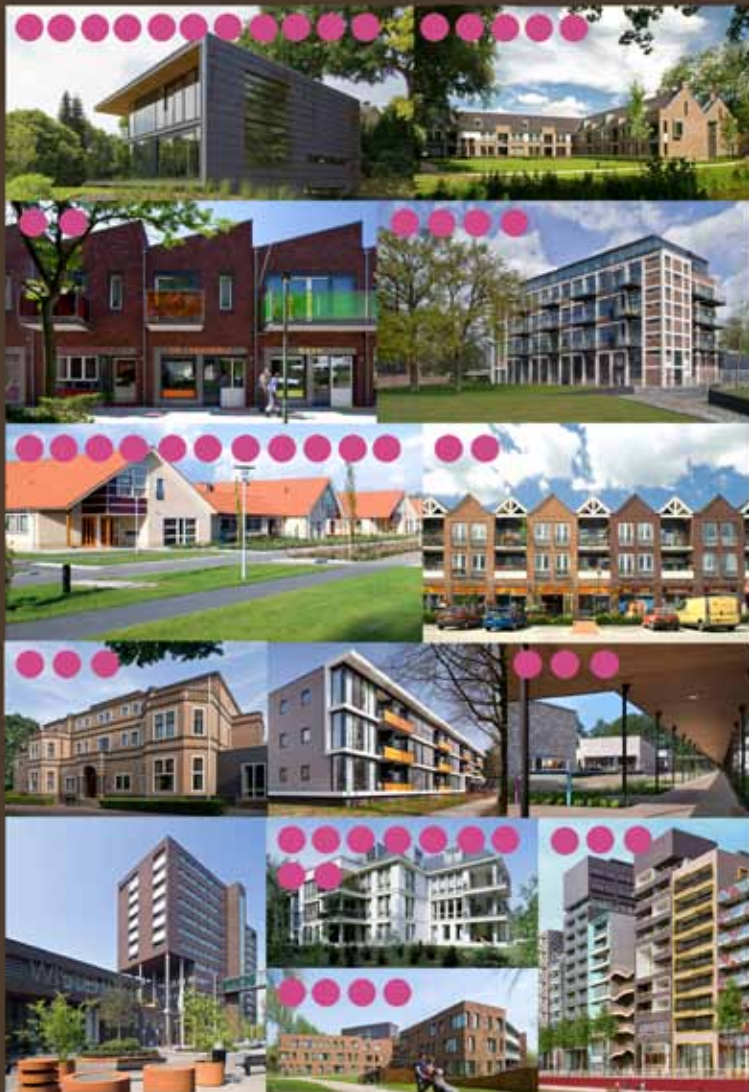
Omgeving:

Op de vraag wat de ideale woonomgeving zou zijn voor het wonen in de toekomst, spraken de deelnemers van de bijeenkomst zich in meerderheid uit voor de stad, met al haar voorzieningen en reuring. Daarna kwam het 'buitenleven'. De dorpse omgeving werd als minst aantrekkelijk gezien, omdat het geen van de kwaliteiten van de beide andere opties ten volle heeft.

Architectuur:

Bij de keuze van de verschijningsvorm en de architectuur van het wonen is uit de favorieten van de deelnemers aan de bijeenkomst duidelijk af te leiden dat de volgende aspecten hogelijk worden gewaardeerd:

herkenbaarheid
moderniteit
kleinschaligheid.

Interieur:

Hoewel de beelden van de drie aangereikte interieurs niet even verschillend waren van elkaar, kwam uit de aansluitende discussie wel naar voren dat 'eigenheid' het belangrijkste element is voor een goed interieur. Deze eigenheid moet door de bewoner zoveel mogelijk zelf worden bepaald.

Resultaten:

De resultaten van de workshop zijn door onze architecten als uitgangspunt genomen voor een aantal vrije woonconcepten.

Op een onbevangen manier zijn de verschillende uitkomsten met elkaar gecombineerd en vertaald naar zeven voorstellen, die variëren van concrete gebouwen tot sociale netwerken.

De voorstellen dienen vooral ter inspiratie voor het wonen van de volgende generaties.

Voorstel 1:

STADSBOERDERIJ

Wonen boven winkels en commercie kent lastige verhoudingen. Daar waar nieuwe woningen boven winkels gerealiseerd worden betreft het vaak appartementen in de meest eenvoudige opzet: gestapeld, galerijontsluiting, 3-kamers, gesloten binnenhof met 'kijkgroen'. Met deze typologieën wordt een zekere anonimiteit in de samenleving bevordert. De oudere generaties, die juist waarde hechten aan sociale omgang met de directe omgeving en die een toenemende interesse hebben voor het wonen in de centra én bij de voorzieningen, worden hierdoor niet goed bediend.

Door het appartementenblok te clusteren, verandert het verborgen kijkgroen in beleefbare buitenruimte. De (compacte) woningblokken zijn aanleiding tot meersortige woningtypologieën. De omringende tuin is in gezamenlijk onderhoud van de bewoners en vormt een eigen wereld, op steenworp afstand van de reuring van de binnenstad.

bestaand daklandschap

mogelijk daklandschap

Voorstel 2:

HET NIEUWE WONEN

Dit voorstel behelst een vorm van kleinschalig wonen waar alle gewenste aspecten van 'de samenleving' zo dicht mogelijk bij elkaar zijn geplaatst:

- de eigen woonsfeer, het domein dat naar eigen smaak kan worden ingericht
- de straat
- het buitenleven

De parallele opzet, die leidt tot korte looplijnen, heeft enige verwantschap met het concept van het open-kantoor-landschap, het zogenaamde Nieuwe Werken. Ontmoeting en de wisselwerking tussen individu en groep zijn hierin de grondgedachten, en in zoverre ook interessant voor het denken over wonen binnen een samenleving. Deze opzet maakt individuele nabijheid van 'zorg op maat', gemeenschappelijke plekken en voorzieningen als ook natuur, rust en groen denkbaar.

Een dergelijke benadering zou zich goed zou kunnen voegen in een concept voor de herontwikking van leegstaande kantoren.

Voorstel 3:

RUGZAKWONEN

De typisch Nederlandse uitbreidingswijken uit de jaren '60, '70 en '80 zullen de komende decennia moeten worden herontwikkeld. De eerste generatie bewoners verlaat de wijken, energetisch voldoen ze niet meer aan de norm en kwaliteitseisen liggen tegenwoordig hoger. De woningvoorraad is monotoon maar tegelijkertijd willen mensen er blijven wonen. In dit voorstel zou een volwaardige eengezinswoning kunnen worden getransformeerd tot een compacte bejaardenwoning op de begane grond, terwijl de bovengelegen verdieping aan de woning van de buren kan worden gekoppeld. Ook kan dit deel door een hospita worden verhuurd.

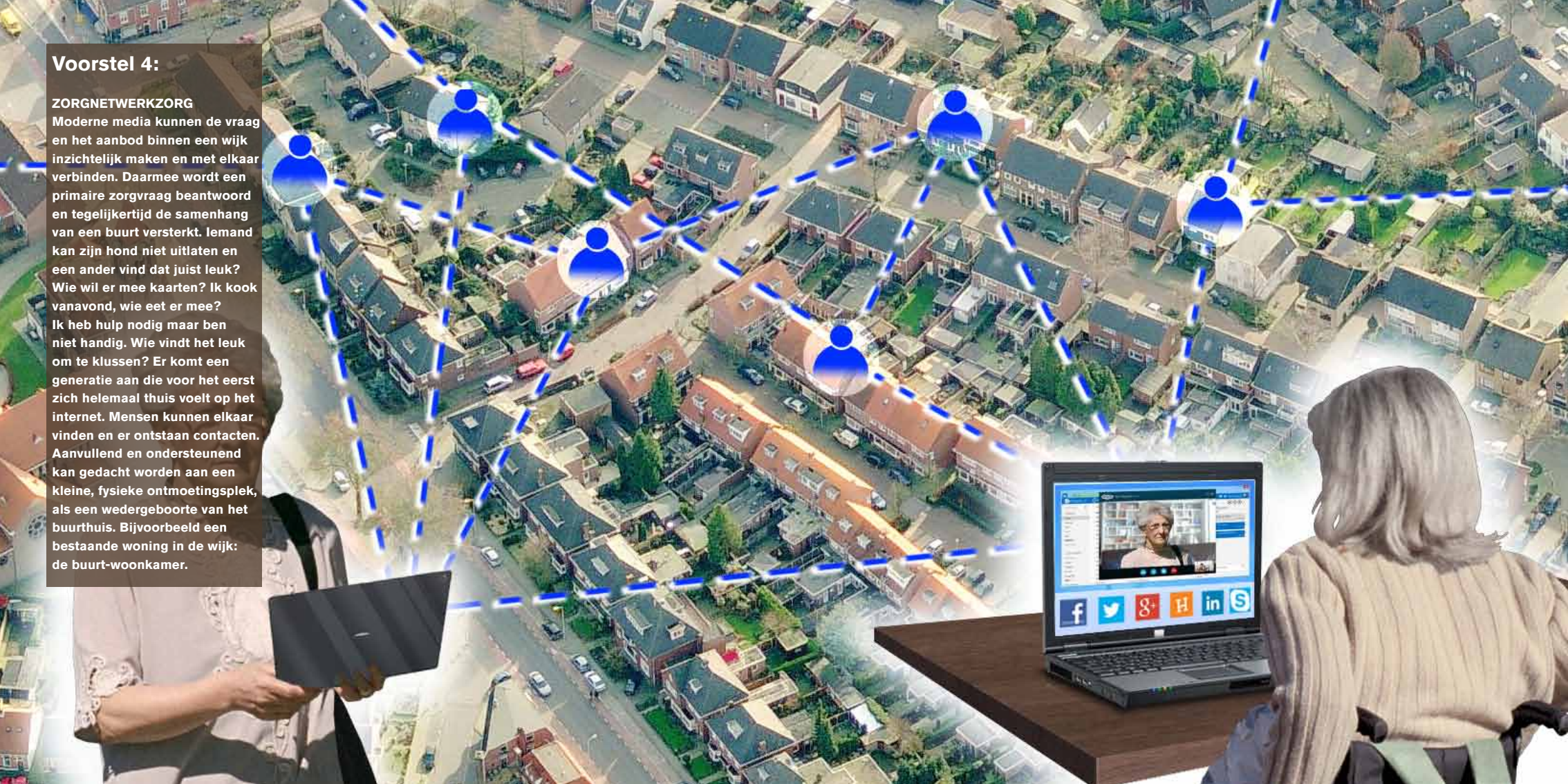
Een ander idee is om in de tuin een kleine (tijdelijke) woning te plaatsen waar de oudere generatie, dichtbij de familie, een eigen domein krijgt en (mantel)zorg geniet. Een dergelijke aanpak vraagt vooral een versoepeling van het bestemmingsplan.

Voorstel 4:

ZORGNETWERKZORG

Moderne media kunnen de vraag en het aanbod binnen een wijk inzichtelijk maken en met elkaar verbinden. Daarmee wordt een primaire zorgvraag beantwoord en tegelijkertijd de samenhang van een buurt versterkt. Iemand kan zijn hond niet uitlaten en een ander vindt dat juist leuk? Wie wil er mee kaarten? Ik kook vanavond, wie eet er mee? Ik heb hulp nodig maar ben niet handig. Wie vindt het leuk om te klussen? Er komt een generatie aan die voor het eerst zich helemaal thuis voelt op het internet. Mensen kunnen elkaar vinden en er ontstaan contacten. Aanvullend en ondersteunend kan gedacht worden aan een kleine, fysieke ontmoetingsplek, als een wedergeboorte van het buurthuis. Bijvoorbeeld een bestaande woning in de wijk: de buurt-woonkamer.

Voorstel 5:

STAD IN HUIS IN STAD

Echt wonen in de stad. We hebben een hele generatie verzorgingstehuizen gebouwd waarbij we getracht hebben de stad naar binnen te halen. Kapper, fysio, winkel, postkantoor, kinderopvang etcetera... Maar als je beseft dat veel woningen boven onze binnenstedelijke voorzieningen leeg staan: waarom niet het wonen en de zorg weer nabij de voorzieningen in de stad plaatsen? Leegstand wordt daarmee verminderd, de winkels en diensten hebben een grotere afzetmarkt, waarmee leegstand van winkels kan worden teruggedrongen. Daarnaast is de dynamiek die een binnenstad biedt nooit helemaal te imiteren, en gaat er niets boven het echte, spontane binnenstadsgewoel. Ook ouderen die wellicht niet deelnemen aan de drukte waarderen deze wel, omdat er immers veel te zien is. Een centrale entree voor de woningen, die vervolgens via het binnengebied ontsloten worden, waarborgt een maximaal winkelfront op straatniveau.

Voorstel 6:

WOONWINKEL

Een concrete verbeelding van de transformatie van een leegstaand winkelpand in de binnenstad van Enschede, dat tot loftachtige appartementen kan worden omgezet: de voormalige winkel van Meyer aan de Markstraat in Enschede.

gemeenschappelijke ruimte op straatniveau

appartementen

Voorstel 7:

GEMEENSCHAPSZIN

De meeste mensen willen oud worden in hun eigen huis. Dat kan indien de directe omgeving steun en zorg zou (willen) bieden. Om de gemeenschapszin van een buurt te stimuleren kan gedacht worden aan het definiëren van een nieuwe, collectieve ruimte: een openbare ruimte, waar iedereen kan komen en die de functies van de buurt ontsluit naast de privéruimten in de vorm van de (bestaande) woningen. De openbare ruimte wordt door de bewoners gebruikt, onderhouden alsmede ingericht. Zo ontstaat er een gemene deler en zijn de mensen met elkaar verbonden. Door deze verbondenheid is er ook eerder een intentie om te helpen.

Vestiging Amsterdam

Lijnbaansgracht 57
1015 GS Amsterdam
telefoon 020 520 00 80

Vestiging Enschede

M. H. Tromplaan 55
Postbus 729, 7500 AS Enschede
telefoon 053 480 44 44
fax 053 480 44 88

mail info@iaa-architecten.nl
internet www.iaa-architecten.nl

© 2013 | Niets uit deze uitgave mag
worden vermenigvuldigd zonder
toestemming van IAA Architecten
BV

IAA Architecten